



### **3 Bestaand beleid c.q. kader**

Voedsel raakt aan verschillende beleidsterreinen: land- en tuinbouw, economie, water, gebiedsopgaven, energietransitie, cultuur en erfgoed. De maatschappelijke opgaven rondom voedsel zijn zo verweven met verschillende bestaande beleidsterreinen, dat het lastig wordt om dat af te bakenen. Zo heeft landbouwbeleid effect op voedsel, maar bijvoorbeeld ook beleid vanuit de circulaire economie of de mededingingswetgeving. Steeds blijkt dat een afbakening op het niveau van beleidsterreinen niet behulpzaam is bij het oplossen van maatschappelijke vraagstukken.

In onze Gelderse kijk op voedsel bekijken we de maatschappelijke opgave voor gezond en duurzaam geproduceerd voedsel daarom liever vanuit drie belangrijke pijlers: het landbouwbedrijfsleven (producenten), de keten en de consument.

#### ***Voedsel en landbouwbedrijfsleven: duurzame landbouw***

De maatschappij kijkt steeds meer naar het landbouwbedrijfsleven om te weten hoe het voedsel wordt geproduceerd. Men vraagt om een verantwoorde wijze van produceren, die oog heeft voor volksgezondheid en ecologische houdbaarheid. Daarbij gaat het om het beslag dat de (mondiale) voedselproductie legt op grond, grondstoffen en natuurlijke hulpbronnen, de bijdrage aan de uitstoot van broeikasgassen en de effecten voor de biodiversiteit. In het verlengde daarvan speelt landelijk de discussie over de invloed van de landbouw op het klimaat (broeikasgassen).

Als een soort tegenbeweging zien we de trend van korte ketens, stadslandbouw en andere manieren van voedselproductie in en rond de stad.

#### ***Voedsel en ketenpartners: innovatie***

Vanuit de keten bezien, zien we dat ook voedselverwerkende en voedselproducerende bedrijven en ook de retail zich steeds meer verantwoordelijk voelen voor gezond en veilig voedsel. Diverse partners in de keten geven aan dat zij uitdrukkelijk willen aansluiten bij kansen in kader van voedseltransitie, om daarmee internationaal de meest gewaardeerde agrofoodsector te worden. Innovaties zijn hierbij het instrument om nieuwe businessmodellen te ontwikkelen. Uitdagingen als gezondheid, vergroening, klimaatverandering geven de hele sector kansen om het maatschappelijk draagvlak te herstellen. Dit zal ook zijn invloed zijn op de wijze waarop de landbouw het voedsel produceert.

Onze provincie heeft met “Wageningen” als hart van het kennisecosysteem van de Nederlandse agrofoodsector alles in handen om een grote bijdrage te leveren aan het mondiale voedselvraagstuk: hoe voorzien we in 2050 9 miljard mensen van gezond en duurzaam geproduceerd voedsel. Het aangaan van die uitdaging is tegelijkertijd van groot belang voor de concurrentiepositie van Nederland en Gelderland. Separaat wordt aan uw Staten de Statenbrief FoodValley 2030 aangeboden, waarin dit nader is beschreven.

#### ***Voedsel en consument: gezonder en duurzamer voedingspatroon***

Steeds meer consumenten worden zich bewust van de rol van voedsel bij gezondheid en milieu. Er is veel positieve belangstelling voor gezonde voeding, wat terug te vinden is in verschillende kookprogramma's, boeken, koopgedrag of documentaires. De vraag is of dit een voorbode is voor een andere eetcultuur of dat dit elitair blijft. In sociaal kwetsbare stadswijken eten juist steeds minder kinderen nog groenten en fruit en is er een verschil in levensverwachting. Het kennisniveau en de belangstelling over gezond eten is hier heel laag.

Consumenten hebben in toenemende mate behoefte aan kennis over hoe en waar het voedsel geproduceerd wordt en wat een goed dieet is. De bestaande consumenteninformatie van logo's, keurmerken, de vermelding van ingrediënten etc. is echter weinig doorzichtig evenals het antwoord op de vraag: is dit gezond? Niet altijd worden meningen van deskundigen (zoals de NWWA) vertrouwd.

In een gesprek dat wij hadden met diverse partijen over voedsel en de rol die de provincie daar in kan spelen, werd speciaal aandacht gevraagd voor de afnemende kennis van en over voedsel bij de consument.

Daarnaast zien we dat steeds meer het besef leeft dat voedsel bijdraagt aan ziekten zoals diabetes, obesitas, hart- en vaatziekten, maar ook dat het kan bijdragen aan herstel van ziekten. Van deze laatste ontwikkeling is bijvoorbeeld het 'voedingsziekenhuis' Gelderse Vallei te Ede een voorbeeld. Consumenten maken zich ook meer zorgen over de voedselveiligheid. Ze maken zich vooral zorgen over chemische risico's, zoals residuen van hormonen, pesticiden en antibiotica. Maar ook: wat zit er precies in het product.

Veel goed voedsel wordt helaas niet opgegeten en dat leidt tot verspilling. Ook gaat veel voedsel verloren bij oogsten, opslag en vervoer, maar ook bij de verkoop, bijvoorbeeld omdat het niet aan de gewenste vorm voldoet. Hiermee worden kostbare grondstoffen als water, grond en energie voor niets gebruikt.

De consument kan in doorslaggevende mate zelf bijdragen aan een duurzaam voedselsysteem, door zelf de juiste keuzes te maken in de winkel en in het menu. Een gezonder dieet met minder dierlijke eiwitten levert een forse bijdrage aan verduurzaming. De omvang en intensiteit van het landgebruik nemen bij een toenemend aandeel veeteelt steeds verder toe. Het dieetoptimum ligt op een aandeel van 10-20% dierlijke eiwitten in de consumptie. In Nederland is het aandeel dierlijke eiwitten in onze voeding echter 60% en dan ligt de benodigde hoeveelheid grond veel hoger.

Gelderland herbergt een derde van de producenten van vleesvervangers in Nederland. Via EFRO instrumenten wordt de clustering van deze sector bevorderd. In Twello is een proeffabriek met Europese middelen opgezet. Veel starters die via onze instrumenten worden ondersteund houden zich bezig met eiwittransitie. Ook in combinatie met Papendal wordt de inzet van vleesvervangers voor sporters getest.

#### ***Een robuust voedselsysteem: een samenspel van landbouw, keten en consument***

De landbouwsector, bedrijfsleven en consumenten zijn allen nodig voor een robuust voedselsysteem, waarin voldoende gezond en veilig voedsel wordt geproduceerd binnen ecologische grenzen. Alleen in onderlinge samenhang kunnen de vraagstukken rondom voedsel verder worden ontwikkeld.

Zo constateren we bijvoorbeeld aan de ene kant dat boeren en tuinders in de voedselketen veelal een zwakke positie hebben om tot een reële prijsstelling te komen en aan de andere kant moeten consumenten kennis hebben over en bereid zijn om te betalen voor goed en eerlijk voedsel.

Producenten van voedsel moeten zich steeds meer bewust zijn van de noodzaak om veilig voedsel te produceren waar de consumenten steeds meer om vragen. Het is lastig om te garanderen dat alle schakels in de keten individueel volledig op de hoogte zijn van alle gevaren en risico's. Alleen een afgestemde ketenaanpak kan hierin helpen, en wij zien dat als iets dat de sector zelf moet oppakken. De productie van voedsel en groen in en om de stad is een kans om inwoners met de landbouw te verbinden. Hierdoor wordt de kennis over de herkomst van voedsel vergroot en de ecologische footprint verkleind. Een duurzaam verdienmodel kan alleen in samenwerking tussen inwoners en producenten ontwikkeld worden.

#### **4 Argumenten/afwegingen/risico's**

Verschillende overheden (EU, Rijk, provincie en gemeenten) spelen een rol in de voedselketen. Zo wordt landbouwbeleid voor een groot deel gevormd in Europees verband en behoren milieu en volksgezondheid voornamelijk tot het beleidsterrein van het Rijk en de gemeenten.

##### ***Regeerakkoord***

In regeerakkoord is een diversiteit aan maatregelen aangekondigd om de sector verder te verduurzamen op het gebied van waterbeheer, volksgezondheid, nitraat. Daarnaast heeft het rijk maatregelen aangekondigd om de mededingingswetgeving aan te passen om samenwerking in de land- en tuinbouwketen toe te staan. Daarnaast geeft het Rijk aan dat het topsectorenbeleid, gericht op samenwerking van bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheid sterker zal worden gefocust op de economische kansen die de o.a. de maatschappelijke thema's landbouw/water/voedsel bieden.

Met betrekking tot de consument richt het rijk zich op het de rol van de NVWA en ook op voedselverspilling, dat laatste door meer mogelijkheden te creëren voor donaties van overschotten aan voedselbanken.

### *Rol provincie*

De provincie draagt vanuit verschillende beleidsvelden bij aan de verdere *verduurzaming van de landbouw*, zoals plussenbeleid, programmatische aanpak stikstof, verbeteren van de kwaliteit van het oppervlaktewater en grondwater, herstructurering van de glastuinbouw, stimuleren van een gezonde toplaag van de bodem, energietransitie in de glastuinbouw, klimaatadaptatie

We gaan hier onverminderd in door. De actuele klimaatdiscussie zal een extra impuls geven aan de verdere verduurzaming van de sector. De rol van de provincie hierbij zal worden uitgewerkt in het Integraal Nationaal Energie- en Klimaatplan (INEK) en het op handen zijnde maatschappelijk akkoord met het Rijk. In de omgevingsvisie zullen we ingaan op vraagstukken als natuurinclusieve landbouw.

Ook werkt de provincie van oudsher aan het *innovatieklimaat voor de agrofoodsector* in Gelderland met “Wageningen” als het kennishart. De provincie heeft samen met een aantal partijen het initiatief genomen om te komen tot een nationaal ontwikkel- en investeringsprogramma FoodValley2030 (zie separate statenbrief hierover). Ten behoeve van gezond en duurzaam geproduceerd voedsel wordt er met partners als Rijk, provincie, regiogemeenten, WUR, Unilever, FrieslandCampina en de topsectoren gewerkt aan een investeringsprogramma Sustainable Food Initiative. Doel van het programma is om als Nederland, met als kristallisatiepunt het cluster rondom Wageningen, de wereld te voorzien van toepasbare kennis om tot gezonde en duurzame voedselproductie te komen. Deze ambitie bestrijkt alle schakels in het productie-, toeleverings- en verwerkingsproces ‘van grond tot mond’. Het initiatief wordt breed gedragen door bedrijven, kennisinstellingen en overheden. Partners uit de wereld van onderzoek en onderwijs worden verbonden met het bedrijfsleven om tot uitvoerbare innovaties te komen.

Naast de nationale pijler van het kennisecosysteem van “Wageningen” kent de regio FoodValley ook een regionaal voedselbeleid, waarbij de gemeente Ede een voorlopersfunctie vervult. Met Food, Health en Sport (Papendal) heeft de provincie Gelderland en de regio Arnhem-Nijmegen-Ede-Wageningen een bijzondere positie in handen, die we verder willen uitbouwen.

De provincie speelt tot nu toe nauwelijks een rol richting de *consument*. We staan niet naast de koelkast van de consument om het eetpatroon van mensen te beïnvloeden. Ook kennen we geen activiteiten om voedselverspilling tegen te gaan. Voedselveiligheid is met name een aangelegenheid van het rijk en gezondheid is een rijks- en gemeentelijke aangelegenheid. Terwijl voor een robuust voedselsysteem de rol van de consument onontbeerlijk is. De consument is een onmisbare schakel in het voedselvraagstuk. Tegelijkertijd constateren we ook dat het moeilijk is, om de keuzes inzake het voedingspatroon van mensen te veranderen, omdat - in tegenstelling tot roken - het meer gaat om de *mate* waarin we iets eten (zoals de mate waarin vlees wordt gegeten (milieu)), dan om de keuze voor een bepaald product (zoals chips (gezondheid)).

### *Cruciale factor consument*

Alles afwegende is onze conclusie dat de rol van de consument zou moeten worden versterkt om de verschillende vraagstukken rondom voedsel richting gezondheid en duurzaamheid te bewegen. Maar gelet op de cruciale positie van de consument als het gaat om zijn keuzes is het wel de vraag welke rol de provincie hierbij speelt of kan spelen. Wij zijn van mening dat wij op deze consumentgerichte onderwerpen wellicht meer inzet zouden kunnen leveren.

Vanuit verschillende beleidsprogramma's besteden we al aandacht aan consument en voeding. In kader van de gebiedsopgave FoodValley werken we mee aan de totstandkoming van het World Food Centrum. Het WFC gaat de burger bewuster maken van waar voedsel vandaan komen en hoe de burger er mee om kan gaan. We ondersteunen ook het programma “Achterhoek in beweging” (gebiedsopgave Achterhoek), Eat2move (sport en voeding), voeding staat op de Veluweagenda (gebiedsopgave) en ook de citydeal Gelrestad besteedt aandacht aan voeding. Daarnaast pakken we kansen die langs komen om aandacht te vragen voor het thema voedsel, zoals onze deelname aan de Wereldvoedseldag 2017 in Ede.

De gemeenten ondersteunen we voornamelijk met kennisontwikkeling, zoals via het Gelders Kennisnetwerk Voedsel en er zijn Europese POP-subsidiemogelijkheden voor local for local-projecten.

Binnen de begin 2017 ondertekende citydeal “Voedsel op de stedelijke agenda” werken we samen met gemeenten aan projecten voor duurzaam voedsel.

Met betrekking tot het beleid voor de landbouwsector (duurzame landbouw) en de keten (innovatie) leveren wij inspanningen binnen onze rol als provincie in diverse programma's. Om de aandacht voor de rol van de consument te versterken willen wij niet een apart voedsel- of consumentenprogramma opzetten, maar zullen we kansen om voedsel op de agenda van de consument te zetten blijven verzilveren. Deze inzet zullen we blijven leveren vanuit verschillende beleidsopgaven. Wij zien geen rol voor ons om zelf richting consument te communiceren, wel willen we aanhaken bij activiteiten van anderen, zowel van onze partners als in de verschillende gebiedsopgaven.

Verder willen we in het kader van de Agenda Vitaal Platteland met partijen in gesprek gaan voor innovatieve en doorbraakprojecten op het gebied van informatievoorziening en het versterken van de verbinding tussen de drie pijlers: voedselproducent–consument – keten.

## **5 Financiële consequenties**

-

## **6 Proces en evaluatie**

De activiteiten zullen plaatsvinden in de verschillende beleidsprogramma's. In de reguliere P&C-cyclus worden Uw Staten hierover geïnformeerd.

Arnhem, 19 december 2017 - zaaknummer 2017 - 017378

Gedeputeerde Staten van Gelderland  
C.G.A. Cornielje - Commissaris van de Koning  
P.G.G. Hilhorst - secretaris

Bijlagen:

- Ontwerpbesluit
- Begrotingswijziging
- Notitie Naam notitie
- Tekst